อรรถยา สุวรรณระดา
คณะอักษรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทกลอนของกวีหญิงใน *เฮียะกุนินอิฌณุ**

บทคัดย่อ

เฮียะกุนินอิฌณุ (百人一首 ひゃくにんいっしゅ) เป็นหนังสือรวมบทกลอนญี่ปุ่นซึ่งรวบรวมขึ้นในช่วง ค.ศ. 1235 โดยฟุจิวะระ โนะ ซะดะอิเอะ (藤原定家 ふじわらのさだいえ) หรือที่มักเรียกกันว่า “เทะอิกะ” เทะอิกะได้คัดเลือกบทกลอนของกวีที่มีชื่อเสียงจำนวน 100 คน โดยเอามาคนละบท ใน *เฮียะกุนินอิฌณุ* มีบทกลอนที่แต่งโดยกวีหญิงทั้งสิ้น 20 บท (ไม่นับรวมบทกลอนพระราชนิพนธ์ของจักรพรรดินีจิโต) โดยในจำนวนนั้นเป็นกลอนหมวดความรัก 14 บท กลอนหมวดฤดูใบไม้ผลิ 2 บท และหมวดอื่น ๆ 5 บท บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลวิธีการประพันธ์กลอนและความงดงามในบทกลอนของกวีหญิงเหล่านี้ จากการศึกษาพบว่ากลวิธีการประพันธ์ที่ใช้บ่อยในกลอนของกวีหญิงเหล่านี้ได้แก่ คะเกะโกะโตะบะ (掛詞 かけことば คำซ้อนทับพ้องเสียง) เอ็งโงะ (縁語 えんご คำสัมพันธ์) และอุตะมะกุระ (歌枕 うたまくら การใช้ชื่อสถานที่โยงถึงสิ่งอื่น) ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นกลวิธีการใช้คำที่สื่อโยงความหมายหลายทาง นอกจากนี้ กลอนในหมวดความรักต่างก็ถ่ายทอดความเงียบเหงาเปล่าเปลี่ยวและความทุกข์เพราะความรักของกวีหญิงเหล่านี้ และยังสะท้อนค่านิยมความงามแบบอุฌิน (有心 うしん) หรือความงามที่แฝงด้วยอารมณ์ความรู้สึกอันลึกซึ้งอันเป็นแนวทางกลอนของเทะอิกะ

คำสำคัญ

เฮียะกุนินอิฌณุ,
เทะอิกะ, กลอนญี่ปุ่น

**บทความชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “กลอนของพระกวีหญิง และกลอนพระราชนิพนธ์ใน เฮียะกุนินอิฌณุ” และได้รับทุนสนับสนุนจากคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ทุนวิจัยปการ) และทุนโตโยต้า*

Attaya Suwanrada
Faculty of Arts,
Chulalongkorn University

Japanese Poems by Women in *Hyakunin'isshu*

Abstract

Hyakunin'isshu is a classical Japanese anthology edited in 1235 by Fujiwara no Sadaie, usually known as Teika. Teika selected one hundred Japanese poems composed by one hundred famous poets, one poem each. In *Hyakunin'isshu*, there are 20 Japanese poems composed by women (not including Empress Jitou's poem) : 14 poems about love, 2 poems about spring, and other 5 poems. This article aims to study the rhetorical techniques and the ideology of beauty in these poems. The study finds that the rhetorical techniques mostly used in these poems are kakegotoba (pivot words), engo (correlative words) and utamakura (a place with poetical associations). All of these are techniques that use one word to links to several meanings. Furthermore, those poems which are about love express the poets' loneliness and misery because of love and also reflect 'ushin', the ideology of beauty with emotional depth, which is Teika's style of poetry.

Key words

Hyakunin'isshu, Teika,
Japanese poem

1. บทนำ

เฮียะกุนินอิฉุ (百人一首) เป็นหนังสือรวมบทกลอนญี่ปุ่นซึ่งรวบรวมขึ้นในช่วงต้นสมัยคะมะกุระ ราว ค.ศ. 1235 โดย ฟุจิวะระ โนะ ซะดะอิเอะ (藤原定家) หรือที่มักเรียกกันว่า “เทะอิกะ” เทะอิกะได้คัดเลือกบทกลอนของกวีที่มีชื่อเสียงจำนวน 100 คน โดยเอามาคนละบท *เฮียะกุนินอิฉุ* ได้รับการยกย่องให้เป็นคู่มือขั้นต้นในการแต่งบทกลอนวะกะ กลอนใน *เฮียะกุนินอิฉุ* เป็นที่รู้จักกันแพร่หลายเนื่องจากปรากฏอยู่ในไพ่คะรุตะของญี่ปุ่น ซึ่งปัจจุบันจะมีธรรมเนียมการเล่นไพ่นี้กันในวันปีใหม่

ที่ผ่านมามีงานวิจัยเกี่ยวกับบทกลอน *เฮียะกุนิน-อิฉุ* หลายชิ้น ในด้านกลวิธีการประพันธ์กลอนนั้น มีนักวิจัยหลายท่านให้ข้อสังเกตว่า ใน *เฮียะกุนินอิฉุ* มักพบการใช้กลวิธีการประพันธ์ประเภทคำซ้อนทับพ้องเสียง (掛詞) และคำสัมพันธ์ (縁語) อยู่เป็นจำนวนมาก (วะตะนะเบะ ยะซุอะกิ, 2007, น.90) ส่วนในด้านกวีผู้แต่งกลอนนั้นก็มีผู้วิเคราะห์ไว้ว่า กวีที่ได้รับการคัดเลือกบทกลอนไว้ใน *เฮียะกุนินอิฉุ* นั้น หลายคนเป็นบุคคลที่มีตำนานเล่าขาน กล่าวคือนอกจากจะเป็นกวีที่แต่งกลอนได้อย่างยอดเยี่ยมแล้ว เรื่องราวของกวีผู้นั้นยังถูกหยิบยกเล่าถึงไว้ในวรรณกรรมต่าง ๆ อย่าง เช่น นิทานพื้นบ้านหรือบทละครด้วย สำหรับกวีหญิงที่มีชื่อเสียง และมีตำนานเล่าขานเป็นที่รู้จักกันดี เช่น โอะโนะ โนะ โคะมะชิ (小野小町) อิสุมิฉิกิบุ (和泉式部) (นิฉิกิ ฮิโตะฉิ, คิโต นะโอะโยะฉิ, 2007, น.132) อย่างไรก็ตาม จะพบว่ามีกวีหลายคนที่ไม่ได้มีตำนานเล่าขาน แต่บทกลอนมีความโดดเด่นแสดงให้เห็นความสามารถของกวีจนเป็นที่ยอมรับและได้รับการคัดเลือกจากเทะอิกะให้อยู่ใน *เฮียะกุนินอิฉุ*

ใน *เฮียะกุนินอิฉุ* มีบทกลอนที่แต่งโดยกวีหญิงทั้งสิ้น 20 บท (ถ้านับรวมกลอนพระราชนิพนธ์ของจักรพรรดินีจิโต จะเป็น 21 บท แต่ในงานวิจัยนี้จะขอแยกศึกษากลอนพระราชนิพนธ์ต่างหาก) บทกลอนส่วนใหญ่เป็นบทกลอนหมวดความรัก โดยมีเนื้อหาตัดพ้อคนรักหรือแสดงความผิดหวังและความทุกข์เพราะความรัก เมื่อเทียบกับกวีชายแล้ว กวีหญิงที่มีความสามารถในด้านการแต่งกลอนจนเป็นที่ยอมรับนั้นมีอยู่เป็นจำนวนน้อย จึงเป็นประเด็นที่น่าศึกษาว่าบทกลอนของกวีหญิง 20 บทนี้ มีความงดงามดีเด่นอย่างไรทั้งในด้านกลวิธีการประพันธ์กลอนและการถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกในกลอน เหตุใดจึงได้รับการชื่นชมยกย่องและได้รับการคัดเลือกจาก เทะอิกะ กวีเอกแห่งยุคให้อยู่ในหนังสือรวมกลอน *เฮียะกุนินอิฉุ*

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษากลวิธีการประพันธ์กลอนและอารมณ์ความงามในกลอนของกวีหญิงใน *เฮียะกุนินอิฉุ*

3. สมมุติฐานการวิจัย

1. บทกลอนของกวีหญิงใน *เฮียะกุนินอิฉุ* มักใช้กลวิธีการประพันธ์ที่ใช้คำเพื่อสื่อโยงความหมายหลายทาง ซึ่งสะท้อนให้เห็นไหวพริบความสามารถของกวี

2. บทกลอนของกวีหญิงใน *เฮียะกุนินอิฉุ* โดยเฉพาะบทกลอนในหมวดความรัก ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกของกวีได้อย่างลึกซึ้ง สะท้อนค่านิยมความงามแบบอุฉิน (有心) หรือความงามที่แฝงอารมณ์ความรู้สึกอันลึกซึ้ง อันเป็นลักษณะแนวทางกลอนของเทะอิกะ

4. ขอบเขตและวิธีวิจัย

ศึกษาบทกลอนของกวีหญิงใน *เฮียะกุนินอิฉุ* รวม 20 บท (ในที่นี้ไม่นับรวมบทกลอนพระราชนิพนธ์ของจักรพรรดินีจิโตเนื่องจากได้แยกศึกษาไว้ในอีกหัวข้อหนึ่งคือ “บทกลอนพระราชนิพนธ์ใน*เฮียะกุนินอิฉุ*”) กลอน 20 บทนี้ประกอบด้วยกลอนหมวดความรัก 14 บท หมวดฤดูใบไม้ผลิ 2 บท และหมวดเบ็ดเตล็ด

4 บท ในที่นี้จะวิเคราะห์เนื้อหากลอนและกลวิธีการประพันธ์ที่กวีใช้ พร้อมทั้งอ้างอิงข้อมูลที่เกี่ยวข้องมาประกอบการวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุป

ต้นฉบับกลอน *เฮียะกุนินอิฌณ* ที่อ้างอิงไว้ในบทความนี้ มาจากฉบับของสำนักพิมพ์โคดันฌะ (講談社) ซึ่งได้ตีพิมพ์ไว้เมื่อ ค.ศ. 2002 ส่วนคำแปลภาษาไทยของกลอนทั้ง 20 บทนี้ หยิบยกมาจากหนังสือ *เรียนรู้ 100 บทกวีญี่ปุ่นโบราณ* ของผู้วิจัยเอง ซึ่งผู้วิจัยได้เคยแปลกลอน 100 บทใน *เฮียะกุนินอิฌณ* เอาไว้ ส่วนชื่อกลวิธีการประพันธ์ซึ่งปรากฏในบทความนี้ ผู้วิจัยใช้ตามที่ผู้วิจัยได้เคยแปลและอธิบายไว้ในหนังสือดังกล่าว โดยจะขอยกมาอธิบายพอสังเขปดังนี้

• คำสัมพันธ์ (縁語 えんご) คือคำที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันทางความหมายอย่างลึกซึ้งกับคำหลัก เช่น คำว่า 露 (つゆ น้ำค้าง) กับ 消える (き เหือดหายไป) หรือคำว่า 雨 (あめ ฝน) กับ 降る (ふ ตก)

• คำซ้อนทับพ้องเสียง (掛詞 かけことば) คือคำในกลอนที่ซ้อนทับกันอยู่โดยเป็นคำพ้องเสียงกันจึงตีความได้ 2 ความหมาย เช่น อะกิ (秋 あき) ที่แปลว่าฤดูใบไม้ร่วง กับ อะกิ (飽き あ) ที่แปลว่า เบื่อ หรือ นะกิ (無き) ที่แปลว่า ไม่มี กับนะกิ (泣き な) ที่แปลว่า ร้องไห้

• การใช้ชื่อสถานที่โยงถึงสิ่งอื่น (歌枕 うたまくら) คือคำซึ่งเป็นชื่อเรียกของสถานที่ที่มีชื่อเสียงซึ่งถูกนำมากล่าวเอาไว้ในกลอน โดยที่คำในชื่อเรียกนั้นสื่อความหมายเกี่ยวโยงไปถึงสิ่งอื่นได้ด้วย ทำให้ผู้อ่านกลอนจินตนาการโยงไปถึงสิ่งนั้น ๆ ได้

• การสลับตำแหน่ง (倒置法 とうちほう) คือการสลับตำแหน่งคำหรือวลีในกลอน เช่น สลับตำแหน่งประธานกับภาคแสดง เป็นต้น เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกสะดุดใจต่อกลอนนั้น

• กลุ่มคำขยายนำ (序詞 じょことば) คือการนำกลุ่มคำหรือวลีหนึ่ง ๆ โดยไม่ได้จำกัดความยาวมากล่าวนำคำหรือวลีใด ๆ ในกลอนเพื่อขยายภาพพจน์ของคำหรือวลีนั้น ๆ ทำให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการและสามารถเข้าใจความหมายของบทกลอนได้ชัดเจนขึ้น

• กลอนเก่าทำใหม่ (本歌取り ほんかどり) คือการนำกลอนที่มีอยู่เดิมมาแต่งใหม่โดยยังคงเนื้อหาคล้ายของเดิมเพียงแต่เปลี่ยนเนื้อหาบางส่วน

บทความวิจัยชิ้นนี้ใช้ระบบถอดอักษรภาษาญี่ปุ่นซึ่งเป็นผลงานวิจัยใน พ.ศ. 2530 ของอาจารย์สาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น ได้แก่ ผศ.ดร.กัลยาณี สีตสุวรรณ, ผศ.สุชาดา สัตยพงศ์, ผศ.เสาวลักษณ์ สุริยะวงศ์ไพศาล (ปัจจุบันคือ ศ.ดร.สิริมนพร สุริยะวงศ์ไพศาล) อาจารย์ภาควิชาภาษาศาสตร์ คือ ผศ.ดร.สุดาพร ลักษณียนาวิน และอาจารย์ภาควิชาภาษาไทยคือ ผศ.ดุษฎีพร ชำนิโรคศานต์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ส่วนคำบางคำที่ใช้กันแพร่หลายแล้วยังคงใช้ตามความนิยมเดิม

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการวิเคราะห์นี้จะเป็นประโยชน์ในการศึกษากลวิธีการประพันธ์กลอนและอารมณ์ความงามในกลอนวะกะ อีกทั้งยังสามารถนำแนวทางการประเมินคุณค่าบทกวีญี่ปุ่นจากบทความวิจัยนี้ไปใช้วิเคราะห์วรรณคดีอื่น ๆ ได้ต่อไป

6. ผลการศึกษาและบทวิเคราะห์

กลอน *เฮียะกุนินอิฌณ* 20 บทที่แต่งโดยกวีหญิงประกอบด้วยกลอนหมวดความรัก 14 บทได้แก่ กลอนบทที่ 19 38 53 54 56 58 59 65 72 80 88 89 90 และ 92 กลอนหมวดฤดูใบไม้ผลิ 2 บท ได้แก่ กลอนบทที่ 9 และ 61 และกลอนหมวดเบ็ดเตล็ด 4 บท ได้แก่ กลอนบทที่ 57 60 62 และ 67 สรุปเนื้อหากลอนและกลวิธีการประพันธ์ที่ใช้ดังในตารางข้างล่างนี้

เลขที่กลอน หมวด	ชื่อกวี	ต้นฉบับกลอน คำแปล	กลวิธีการประพันธ์ที่ใช้ /คำอธิบาย
9 ฤดูใบไม้ผลิ	โอะโนะ โนะ โคะมะชิ 小野 小町	花の色は うつりにけりな いたづらに わが身世にふる ながめせしまに ดอกซากุระสีซีดจางลงเสียแล้ว หลังจากที่ต้องฝนเป็นเวลานาน เหมือนกับตัวฉันที่สังขารร่วงโรยไประหว่างที่ใช้ชีวิตผ่านไปอย่างว่างเปล่า ครุ่นคิดคำนึงถึงเรื่องราวต่าง ๆ	คำซ้อนทับพ้องเสียง คำว่า ふる ในวรรคที่ 4 สามารถตีความได้ 2 แบบคือ 降る (ฝนตก) กับ 経る (ใช้วันเวลาผ่านไป) ส่วนคำว่า ながめ ในวรรคสุดท้ายก็สามารถตีความได้ 2 แบบเช่นกัน คือ 長雨 (ฝนที่ตกอย่างต่อเนื่องเป็นเวลานาน) กับ 眺め (ครุ่นคิดคำนึง) เป็นการเปรียบเทียบดอกซากุระที่ต้องฝนเป็นเวลานาน จนสีซีดจางกับตัวกวีเองที่สังขารร่วงโรยไปในขณะที่ผ่านวันเวลาครุ่น คิดคำนึงเรื่องราวต่าง ๆ การสลับตำแหน่ง ข้อความ 3 วรรคหลังที่หมายถึง “หลังจากที่ต้องฝนเป็นเวลานาน” เป็นส่วนขยายของเนื้อความ 2 วรรคแรกซึ่งตามไวยากรณ์ที่ถูกต้องแล้วข้อความส่วนขยายนี้ควรจะอยู่ข้างหน้า 2 วรรคแรก
19 ความรัก	อิเซะ 伊勢	難波潟 みじかき声の ふしの間も 逢はでこの世を 過ぐしてよとや ท่านจะบอกให้ฉันใช้ชีวิตผ่านไปบนโลกใบนี้โดยไม่ได้พบเจอกับท่านเลยแม้จะเป็นเพียงแค่ช่วงเวลาสั้น ๆ เหมือนกับช่วงสั้น ๆ ระหว่างปล้องของต้นอะฌิที่ขึ้นอยู่ริมอ่าวนะนิวะกระนั้นหรือ	คำซ้อนทับพ้องเสียง คำว่า ふしの間 ในวรรคที่ 3 ถูกใช้ใน 2 ความหมาย คือ “ช่วงระหว่างปล้อง” และ “ช่วงระยะเวลาสั้น ๆ” เมื่ออ่านต่อเนื่องกับวรรคที่ 1 และ 2 ซึ่งกล่าวถึง “ต้นอะฌิที่อยู่ริมอ่าวนะนิวะ” แล้วจะสื่อความหมายแรกคือ “ช่วงสั้น ๆ ระหว่างปล้องของต้นอะฌิ” แต่ถ้าอ่านต่อเนื่องกับวรรคที่ 4 จะสื่อความหมายหลังคือหมายถึง “ไม่ได้เจอท่านเลยแม้จะเป็นเพียงแค่ช่วงระยะเวลาสั้น ๆ” กลุ่มคำขยายนำ วรรคที่ 1 และ 2 ขยายภาพพจน์ของวรรคที่ 3 โดยเป็นการขยายภาพพจน์ให้เห็นว่า “ช่วงระยะเวลาสั้น ๆ เหมือนกับช่วงสั้น ๆ ระหว่างปล้องของต้นอะฌิที่อยู่ริมอ่าวนะนิวะ” คำสัมพันธ์ คำว่า 世 (โลก, ชีวิต, ความสัมพันธ์ชายหญิง) ในวรรคที่ 4 เป็นคำที่สัมพันธ์กับคำว่า 節 (ปล้อง) ทั้งนี้เนื่องจากคำว่า 節 ก็สามารถอ่านว่า yo

เลขที่กลอน หมวด	ชื่อกวี	ต้นฉบับกลอน คำแปล	กลวิธีการประพันธ์ที่ใช้ /คำอธิบาย
			ได้เหมือนกับคำว่า 世 นอกจากนี้คำว่า 世 ยังเกี่ยวโยงไปถึงคำว่า 芦 (ต้นอะฌิ) ด้วย เนื่องจาก คำว่า 芦 (ต้นอะฌิ) เป็นคำสัมพันธ์กับคำว่า 節 (ปล้อง) การใช้ชื่อสถานที่โยงถึงสิ่งอื่น อ่าวนะนิวะ (難波) เป็นสถานที่ที่มีชื่อเสียงเนื่องจากมีต้นอะฌิ (พืชจำพวกต้นกกหรือต้นอ้อ) ขึ้นอยู่อย่างหนาแน่น จึงมักถูกเอ่ยอ้างถึงบ่อย ๆ ในกลอนญี่ปุ่นที่บรรยายภาพทิวทัศน์ของต้นอะฌิ ภาพกอต้นอะฌินั้นมักนิยมใช้เป็นสัญลักษณ์แสดงถึงความอ้างว้างเปล่าเปลี่ยวของกวี
38 ความรัก	อุกน 右近	忘らるる　身をば思はず 誓ひてし 人の命の惜しくもあるかな ฉันไม่ได้นึกพะวงถึงตัวเองซึ่งเป็นฝ่ายถูกลืม แต่รู้สึกเสียดายชีวิตของท่านผู้นั้นที่เคยให้คำสัตย์สาบานเอาไว้ (ว่าจะรักฉันตลอดไป)	*ชายคนรักซึ่งเคยให้คำสัตย์สาบานเอาไว้กับกวีว่าจะรักกันตลอดไปนั้นกลับผิดคำสาบานโดยไปมีคนรักใหม่ กวีจึงกล่าวว่ารู้สึกเสียดายชีวิตของชายคนรักที่คงจะต้องถูกเทพยาฟ้าดินลงโทษเอาชีวิตไป โทษฐานผิดคำสาบานเป็นแน่ เป็นการกล่าว ประชดเสียดสีชายคนรักที่ทอดทิ้งตนไปมีคนใหม่ แต่ในอีกทางหนึ่งก็มองได้ว่ากวียังคงมีเยื่อใยต่อชายคนรักอยู่จึงได้กล่าวแสดงความรู้สึกเสียดายชีวิตของชายคนรักนั้นโดยไม่ได้นึกพะวงถึงตัวเองที่เป็นฝ่ายถูกทอดทิ้ง
53 ความรัก	มารดาของ ฟุจิวะระ โนะ มิชิท์ซุนะ 藤原道綱母	嘆きつつ　ひとり寝る夜の　明くる間は　いかに久しき ものとかは知る ช่วงเวลาค่ำคืนที่ฉันต้องทุกข์ทรมานนอนคนเดียวจนถึงเช้านั้น ท่านทราบหรือไม่ว่ามันช่างยาวนานเพียงใด	* สามีของกวี (ฟุจิวะระ โนะ คะเนะ-อิเอะ 藤原兼家) ไปมีหญิงคนรักใหม่ ตอนที่สามีมาหาและเคาะประตูเรียก กวีจึงไม่ยอมเปิดประตูรับเพราะรู้สึกน้อยใจ พอเช้าวันรุ่งขึ้น กวีจึงแต่งกลอนบทนี้ส่งไปให้สามี เป็นการตัดพ้อสามีว่าตนได้แต่เป็นฝ่ายเฝ้ารอคอยให้สามีมาหา ช่วงเวลายามค่ำคืนที่ต้องนอนคนเดียวเฝ้ารอคอยสามีนั้นมันช่างยาวนานนัก

เลขที่กลอนหมวด	ชื่อกวี	ต้นฉบับกลอน คำแปล	กลวิธีการประพันธ์ที่ใช้ /คำอธิบาย
54 ความรัก	มารดาของ ฟุจิวะระ โนะ โคะเระชิกะ 儀同三司母	忘れじの 行く末まではかたければ 今日を限りの 命ともがな ที่ว่าจะไม่ลืมฉันตลอดไปจนถึงวันข้างหน้านั้น ยากที่จะเชื่อถือได้ ฉันจึงอยากจะมีชีวิตอยู่ถึงเพียงแค่วันนี้ (ที่ท่านกล่าวคำมั่นสัญญานั้นออกมา) เท่านั้น	* กวีแต่งกลอนบทนี้ในค่ำคืนแรกของการแต่งงาน สามีของกวีคือ ฟุจิวะระ โนะ มิชิตะกะ (藤原道隆) เนื้อหาของกลอนกล่าวถึงคำมั่นสัญญาของสามีที่บอกว่าจะรักตลอดไปไม่ลืมนั้นว่าคงไม่อาจจะเชื่อถือได้ กวีจึงอยากจะมีชีวิตอยู่ถึงเพียงแค่วันนี้ที่ตนรู้สึกสุขสมหวังในรัก เพราะหากมีชีวิตอยู่ต่อไปในภายหน้าก็คงจะไม่รู้สึกสุขสมหวังเช่นนี้ เนื่องจากสามี ก็คงจะต้องไปมีภรรยาคนใหม่อีก และกวีก็จะต้องรู้สึกเจ็บช้ำและต้องจำทนต่อสภาพนั้น เนื่องจากสังคมสมัยนั้นผู้ชายมีภรรยาได้หลายคน
56 ความรัก	อิสุมิฌิกิบุ 和泉式部	あらざらむ この世のほかの 思ひ出に 今ひとたびの 逢ふこともがな ฉันคงจะไม่อาจจะมีชีวิตอยู่ต่อไปในโลกใบนี้ อยากจะพบเจอท่านอีกสักครั้ง เพื่อจะได้เป็นความทรงจำติดไปยังโลกโน้น	* กวีล้มป่วยและรู้ตัวว่าคงจะไม่อาจมีชีวิตยืนยาวอยู่ต่อไปได้ จึงแต่งกลอนบทนี้ส่งไปถึงคนรัก ข้อความในวรรคแรกและวรรคที่ 2 หมายถึง “ฉันคงจะไม่อาจมีชีวิตอยู่ต่อไปในโลกใบนี้” และ “ฉันคงจะต้องไปยังโลกอื่นที่ไม่ใช่โลกนี้ (โลกหลังความตาย)” อันแสดงให้เห็นว่ากวีรู้ตัวว่าความตายใกล้จะมาถึงแล้ว ส่วนข้อความ 3 วรรคหลัง กวีแสดงความปรารถนาที่จะพบเจอคนรักอีกสักครั้งก่อนตาย เพื่อที่จะได้เป็นความทรงจำติดตัว ไปยังภพโน้น
57 เบ็ดเตล็ด	มุระซะ กิฌิกิบุ 紫式部	めぐりあひて 見しやそれとも わかぬ間に 雲がくれにし 夜半の月かな ได้พบเจอคนที่ห่างหายกันมานาน ขณะที่ไม่แน่ใจว่าใช่คนนั้นหรือไม่ คน ๆ นั้นก็หลบหายเข้ากลีบเมฆไป เหมือนกับพระจันทร์ในยามกลางคืน	<u>คำสัมพันธ์</u> คำว่า 月 (พระจันทร์) สัมพันธ์กับคำว่า めぐる (เวียนมาพบเจอ) * กวีได้พบเพื่อนสมัยเด็กที่ไม่ได้เจอกันมานาน แต่เจอแค่เพียงแวบเดียว เพื่อนคนนั้นก็กลับไปเสียก่อน กวีจึงแต่งกลอนบทนี้ขึ้นมาโดยกล่าวเปรียบเพื่อนที่รีบกลับไปนั้นกับพระจันทร์ที่หลบหายเข้าหมู่เมฆ เนื้อความกลอนแสดงความรู้สึกเสียดายที่ไม่ได้มีโอกาสได้อยู่พูดคุยกับเพื่อนคนนั้น พร้อม ๆ

เลขที่กลอนหมวด	ชื่อกวี	ต้นฉบับกลอนคำแปล	กลวิธีการประพันธ์ที่ใช้/คำอธิบาย
			กับแสดงความรู้สึกเสียดายที่พระจันทร์หลบหายเข้าหมู่เมฆไปทำให้ไม่อาจชื่นชมความงามของพระจันทร์ได้
58 ความรัก	ฟุจิวะระ โนะ คะตะโกะ 藤原賢子	有馬山　猪名の笹原 風吹けば いでそよ人の 忘れやはする พอลมพัดทุ่งอินะที่อยู่บริเวณภูเขาอะริมะ ใบไผ่ซะซะก็ส่งเสียงพลิ้วไหว ฉันน่ะหรือจะลืมท่าน (ท่านต่างหากที่เป็นฝ่ายลืมฉัน)	<u>กลุ่มคำขยายนำ</u> ข้อความ 3 วรรคแรกที่กล่าวถึงใบไผ่ซะซะแห่งทุ่งอินะ ที่ถูกลมพัดนั้น เป็นกลุ่มคำขยายนำของคำว่า そよ ในวรรคที่ 4 <u>คำซ้อนทับพ้องเสียง</u> คำว่า そよ นอกจากจะแสดงเสียงพลิ้วไหว (そよそよ) ของใบไผ่ซะซะแล้ว ยังมีความหมายว่า “เรื่องนั้น” (それよ) ซึ่งเป็นการพาดพิงถึงเรื่องที่ชายคนรักของกวีซึ่งห่างหายไม่มาหากวีเป็นเวลานานได้กล่าวออกมาว่ากวีคงจะเปลี่ยนใจไปจากตนแล้ว กวีจึงแต่งกลอนบทนี้ตอบกลับไป โดยข้อความในตอนท้ายของกลอนคือ “ฉันน่ะหรือจะลืมท่าน” (人を忘れやはする) เป็นการโต้กลับฝ่ายชายว่าท่านต่างหากที่เป็นฝ่ายลืมฉัน ไม่ยอมมาหาฉันเลย <u>การใช้ชื่อสถานที่โยงถึงสิ่งอื่น</u> ภูเขาอะริมะ (有馬山) ในวรรคแรกเป็นภูเขาที่อยู่ในตำบลอะริมะ (有馬町) เมืองเซ็ทท์ซุ (摂津) ปัจจุบันอยู่ในจังหวัดเฮียวโงะ (兵庫県) ส่วนทุ่งไผ่ซะซะหรือทุ่งอินะในวรรคที่ 2 (猪名の笹原) เป็นทุ่งราบริมแม่น้ำอินะในเมืองเซ็ทท์ซุ ซึ่งคำว่า 猪名 (อินะ) และคำว่า 有馬山 (ภูเขาอะริมะ) มักจะถูกกล่าวไว้ด้วยกันในกลอน
59 ความรัก	อะกะ โสะเมะ เอะมน 赤染衛門	やすらはで　寝なましものを さ世ふけて かたぶくまでの 月を見しかな ถ้าหากทราบแต่แรก (ว่าท่านจะไม่มาหา) ล่ะก็ ฉันคงจะไม่รั้งรอ ที่จะเข้านอนไปแล้ว	* ชายคนรักของพี่สาว (หรืออาจจะเป็นน้องสาว) ของกวีได้บอกว่าจะมาหาแต่สุดท้ายกลับไม่มา กวีจึงแต่งกลอนตัดพ้อส่งไปยังชายคนนั้นแทนพี่สาว (หรือน้องสาว) ของตน ชายคนที่ว่านี้คือ ฟุจิวะระ โนะ มิชิทะกะ (藤原

เลขที่กลอน หมวด	ชื่อกวี	ต้นฉบับกลอน คำแปล	กลวิธีการประพันธ์ที่ใช้ /คำอธิบาย
		คงจะไม่อยู่จนดึกดื่นจนมองเห็นพระจันทร์กำลังจะจมภูเขาอยู่ทางทิศ ตะวันตกเช่นนี้	道隆) เป็นการกล่าวสมมติเหตุการณ์ที่ตรงข้ามกับที่เป็นจริงคือ “หากรู้แต่แรก ฉันก็คงจะไม่รั้งรอที่จะเข้านอนไปแล้ว” ซึ่งในความเป็นจริงนั้น ฝ่ายหญิงไม่รู้ว่าฝ่ายชายจะไม่มาหา และได้อยู่เฝ้ารอคอยฝ่ายชายจนดึกดื่นจนมองเห็นพระจันทร์กำลังจะจมภูเขาอยู่ทางทิศตะวันตกซึ่งเป็นช่วงเวลาใกล้ฟ้าสาง
60 เบ็ดเตล็ด	โคะฌิกิบุ โนะ นะอิฌิ 小式部内侍	大江山 いく野の道の 遠ければ まだふみもみず 天の橋立 เส้นทางข้ามภูเขาโอเอะและตัดผ่านทุ่งอิกุนั้นช่างยาวไกลนัก ฉันยังไม่เคยได้เหยียบย่ำดินแดน อะมะโนะ-ฮะฌิดะเตะ และยังไม่เคยได้เห็นจดหมาย (ของแม่) เลย	<u>คำซ้อนทับพ้องเสียง</u> คำว่า “อิกุ” นอกจากจะเป็นชื่อทุ่งแล้ว ยังสื่อความหมายว่า “ไป” (行く) ซึ่งในที่นี้กวีกำลังเดินทางไปเมืองทังโงะซึ่งต้องผ่านภูเขาโอเอะและผ่านทุ่งอิกุ นอกจากนี้คำว่า ふみ ในวรรคที่ 4 ก็มี 2 ความหมายได้แก่ 踏み ที่แปลว่า “เหยียบย่ำ” และ 文 ที่แปลว่า “จดหมาย” ในที่นี้จึงตีความได้ 2 อย่างคือ “ยังไม่เคยได้เหยียบย่ำไปยังที่นั้นเลย” และ “ยังไม่เคยได้เห็นจดหมายเลย” <u>คำสัมพันธ์</u> คำว่า 踏み (เหยียบย่ำ) สัมพันธ์กับคำว่า 橋 (สะพาน) ในวรรคสุดท้าย <u>การใช้ชื่อสถานที่โยงถึงสิ่งอื่น</u> อะมะโนะฮะฌิดะเตะ (天橋立) เป็นชื่อสถานที่ในเมืองทังโงะซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็น 1 ใน 3 สถานที่ที่งดงามที่สุดของญี่ปุ่น กวีใช้ชื่อสถานที่นี้สื่อถึงเมืองทังโงะซึ่งมารดาได้อาศัยอยู่ <u>การสลับตำแหน่ง</u> วรรคสุดท้ายคือ อะมะโนะฮะฌิดะเตะ (天橋立) นั้น ตามหลักแล้ววรรคนี้ควรจะต้องอยู่ก่อนหน้าวรรคที่ 4 ซึ่งมีคำกริยาจบท้ายประโยค แต่กวีสลับตำแหน่ง เพื่อทิ้งท้ายกลอนด้วยภาพของอะมะโนะฮะฌิดะเตะซึ่งเป็นสถานที่ที่มีทิวทัศน์ทะเลอันงดงาม * ตอนที่มารดาของกวีคืออิสุมิฌิกิบุได้

เลขที่กลอนหมวด	ชื่อกวี	ต้นฉบับกลอนคำแปล	กลวิธีการประพันธ์ที่ใช้/คำอธิบาย
			เดินทางไปยังเมืองทังโงะพร้อมกับสามีแล้วนั้น กวีถูกสั่งให้เข้าร่วมงานแข่งขันประชันกลอน ในตอนนั้นฟุจิวะระ โนะ ซะดะโยะริ (藤原定頼) ได้มาหาและแกล้งพูดแหย่ว่า “ส่งข่าวไปเมืองทังโงะให้แม่ช่วยแต่งกลอนแทนแล้วหรือยัง คนที่ไปส่งจดหมายยังไม่กลับมาอีกหรือ” กวีจึงแต่งกลอนบทนี้ตอบกลับเพื่อเป็นการแสดงให้ซะดะ โยะริเห็นถึงความสามารถและไหวพริบในการแต่งกลอนของตนซึ่งไม่จำเป็นต้องพึ่งแม่
61 ฤดูใบไม้ผลิ	อิเซะ โนะ ทะอิฟุ 伊勢大輔	いにしへの 奈良の都の 八重桜　けふ九重に にほひぬるかな ดอกยะเอะซากุระจากเมืองหลวงเก่านารา มาวันนี้กลับเบ่งบานงดงามยิ่งกว่าเก่าในพระราชวังแห่งนี้	<u>การใช้ชื่อสถานที่โยงถึงสิ่งอื่น</u> ต้นยะ-เอะซากุระเป็นซากุระชนิดหนึ่งซึ่งพบมากในเมืองนารา แต่สำหรับเมืองหลวงเกียวโตแล้วนับเป็นพันธุ์ไม้หายาก ดอกมีขนาดค่อนข้างใหญ่ กลีบดอกจะซ้อนกันเป็นชั้น ๆ ซึ่งเป็นที่มาของคำเรียกดอกซากุระชนิดนี้ว่า “ยะเอะ” (八重) ซึ่งหมายถึง “ซ้อนกันหลายชั้น” ส่วนคำว่า 九重 ในวรรคที่ 4 นั้นหมายถึง “พระราชวัง” และเนื่องจากในตัวอักษรมีคำว่าเลข 9 (九) ซึ่งเป็น ตัวเลขที่มีจำนวนมากกว่าเลข 8 (八) ในคำว่า “ยะเอะ” ดังนั้นจึงสื่อความหมายว่า “มากยิ่งขึ้น” อีกด้วย โดยในที่นี้เป็นการกล่าวชื่นชมดอกยะเอะซากุระว่า ดอกยะเอะซากุระที่เบ่งบานอยู่ในวังงดงามมากยิ่งขึ้นกว่าก่อน เป็นการใช้คำโดยมีความหมายแฝงลึกซึ้ง * ในสมัยจักรพรรดิอิชิโจ (一条天皇) มีคนถวายต้นยะเอะซากุระจากเมืองนาราเพื่อมาปลูกไว้ในพระราชวัง กวีซึ่งเป็นนางกำนัลในวังได้รับมอบหมายหน้าที่ให้เป็นผู้รับมอบเอาต้นยะเอะซากุระจากนารานั้นมา และได้เอ่ยกลอนบทนี้ขึ้นในตอนนั้น โดย

เลขที่กลอนหมวด	ชื่อกวี	ต้นฉบับกลอน คำแปล	กลวิธีการประพันธ์ที่ใช้ /คำอธิบาย
			หน้าที่อันสำคัญนี้กวีรับโอนมาจากมุระซะกิฌิกิบุนางกำนัลรุ่นพี่
62 เบ็ดเตล็ด	เซะอิโฌ นะงน 清少納言	夜をこめて 鳥のそらねははかるとも よに逢坂の関はゆるさじ ถึงแม้คิดจะมาหลอกกันโดยเลียนเสียงไก่ขันทั้ง ๆ ที่ฟ้ายังมืดอยู่ ด่านโอซะกะ แห่งนี้ยังไงก็ไม่อนุญาตให้ท่านผ่านเข้ามาหรอก	<u>คำซ้อนทับพ้องเสียง</u> คำว่า 逢 ในชื่อด่าน “โอซะกะ” พ้องเสียงกับ คำว่า 逢ふ ซึ่งหมายถึงการได้พบเจอและมีสัมพันธ์กันของชายหญิง ดังนั้นในที่นี้จึงสื่อได้ 2 ความหมายคือ “ยังไงก็ไม่ยอมเปิดด่าน” และ “ยังไงก็ไม่ยอมให้ท่านเข้าหา” <u>การใช้ชื่อสถานที่โยงถึงสิ่งอื่น</u> ชื่อด่าน “โอซะกะ”（逢坂）สื่อถึงการได้พบเจอและมีสัมพันธ์กันของชายหญิง * กวีสนทนากับฟุจิวะระ โนะ ยุกินะริ (藤原行成) ในวังจนดึกดื่น ยุกินะริได้ขอตัวกลับและพอเช้าวันรุ่งขึ้น ยุกินะริได้ส่งจดหมายมาหากวีโดยเขียนว่า “เสียงไก่ขันเร่งจึงต้องรีบกลับ” กวีจึงตอบจดหมายกลับโดยกล่าวว่า “เสียงไก่เมื่อคืนคงจะเป็นเสียงไก่ขันที่ด่านหันกู่กวนสินะ” โดยเป็นการอ้างอิงประวัติศาสตร์จีนสมัยปลายยุคจั้นกว๋อ คือเรื่องของเมิ่งฉางจวิน（孟嘗君）แห่งรัฐฉีที่ถูกอ๋องรัฐฉินเชิญไปยังรัฐฉิน อ๋องรัฐฉินคิดกักตัวเมิ่งฉางจวินเอาไว้ แต่เมิ่งฉางจวินรู้ทันจึงหลบหนีมาในเวลากลางคืนจนถึงด่านหันกู่กวน (函谷関) ตามระเบียบต้องรอจนยามฟ้าสางเมื่อไก่เริ่มขันแล้วประตูด่านจึงจะเปิดออก บริวารของเมิ่งฉางจวินจึงเลียนเสียงไก่ขัน นายด่านจึงเปิดด่านให้คณะของเขาผ่านไป เมิ่งฉางจวินจึงกลับถึงรัฐฉีโดยปลอดภัย กวีได้อ้างอิงเรื่องเสียงไก่ที่ด่านหันกู่กวนนี้ ยุกินะริจึงตอบจดหมายกลับมาว่า “เป็นด่านก็จริง แต่เป็นด่านโอซะกะเพื่อจะพบเจอท่าน” กวีจึงแต่งกลอนบทนี้ตอบตัดรอนอีกฝ่าย

เลขที่กลอนหมวด	ชื่อกวี	ต้นฉบับกลอน คำแปล	กลวิธีการประพันธ์ที่ใช้ /คำอธิบาย
65 ความรัก	ซะงะมิ 相模	恨みわび ほさぬ袖だにあるものを 恋に朽ちなむ 名こそ惜しけれ คับแค้นใจจนหมดเรี่ยวแรงที่จะคับแค้นแล้ว ถึงจะรู้สึกเสียดายชายแขนเสื้อที่เปียกชุ่มน้ำตาจนไม่มีเวลาจะตากให้แห้ง แต่รู้สึกเสียดายชื่อเสียงที่เสื่อมเสียไปเพราะข่าวลือเรื่องความรักนี้ยิ่งกว่า	* กลอนบทนี้แต่งขึ้นในงานแข่งขันประชันกลอนที่จัดขึ้นในพระราชวังใน ค.ศ. 1051 (永承六年内裏歌合) ขณะที่กวีมีอายุ 50 กว่าปีแล้ว ถึงแม้จะเป็นเพียงกลอนที่แต่งขึ้นตามหัวข้อที่ได้รับ แต่ก็บรรยายจิตใจของผู้หญิงที่เจ็บช้ำเพราะความรักได้อย่างสมจริง
67 เบ็ดเตล็ด	ซุโอ โนะ นะอิฉิ 周防内侍	春の夜の 夢ばかりなる手枕に かひなく立たむ 名こそ惜しけれ รู้สึกเสียดายหากชื่อเสียงจะต้องเสื่อมเสียไปโดยสูญเปล่า เพราะท่อนแขนที่ใช้หนุนนอนเพียงช่วงเวลาสั้น ๆ เหมือนดั่งความฝัน ในค่ำคืนฤดูใบไม้ผลิ	<u>คำซ้อนทับพ้องเสียง</u> คำว่า かひなく ในวรรคที่ 4 หมายถึง “เปล่าประโยชน์สูญเปล่า” ในที่นี้ถูกใช้เป็นคำซ้อนทับพ้องเสียงกับคำว่า 腕 (kaina) ที่แปลว่า “ท่อนแขน” โดยสื่อความหมายว่า “หากหนุนนอนท่อนแขนของท่านแล้ว ชื่อเสียงของฉันก็คงจะต้องเสื่อมเสียไปโดยสูญเปล่า” * ในค่ำคืนที่พระจันทร์ฉายแสงส่องสว่างในเดือน 2 ขณะที่ผู้คนกำลัง พูดคุยสนทนากันอยู่ในตำหนักนิโจอิน (二条院) อันเป็นที่ประทับของพระนางโฉฉิ (章子内親王) มเหสีของจักรพรรดิโกะเระอิเสะอิ (後冷泉天皇) นางกำนัลซุโอได้เอนตัวลงพลางก็กล่าวออกมาเบา ๆ ว่า “อยากจะได้หมอนจัง” ฟุจิวะระ โนะ ทะดะอิเอะ (藤原忠家) ได้ยินดังนั้นจึงยื่นแขนของตนเข้ามาในฉากกั้นพลางกล่าวว่า “ขอเชิญใช้เป็นหมอนหนุน” นางกำนัลซุโอ จึงแต่งกลอนบทนี้ตอบปฏิเสธกลับไป
72 ความรัก	คิอิ นางกำนัลรับใช้เจ้าหญิงยูฉิ 祐子内親王家紀伊	音に聞く 高師の 浜のあだ波は かけじや袖のぬれもこそすれ ฉันจะไม่อาบคลื่นที่ชายหาดทะกะฉิซึ่งมีชื่อเสียงอันเลื่อง	<u>คำซ้อนทับพ้องเสียง</u> คำว่า 高し ในวรรคที่ 2 เป็นคำซ้อนทับพ้องเสียงสื่อได้ 2 ความหมายคือ 高師 ซึ่งเป็นชื่อชายหาด และ 高し ซึ่งหมายถึง “ชื่อเสียงเลื่องลือ” (評判が高い) ส่วน

เลขที่กลอน หมวด	ชื่อกวี	ต้นฉบับกลอน คำแปล	กลวิธีการประพันธ์ที่ใช้ /คำอธิบาย
		ลือ (ฉันจะไม่สนใจคำพูดของท่านซึ่งขึ้นชื่อว่าเป็นคนเจ้าชู้) เพราะคงจะลำบากหากชายแขนเสื้อ จะต้องเปียกคลื่น (เปียกน้ำตา)	คำว่า あだ波 ในวรรคที่ 3 หมายถึง “คลื่นที่ก่อตัว” ซึ่งในที่นี้สื่อความหมายอีกนัยหนึ่งคือหมายถึง “คำพูดของชายเจ้าชู้” ส่วนคำว่า かけじ ในวรรคที่ 4 ก็สื่อได้ 2 ความหมายคือ “ไม่อาบคลื่น” และ “ไม่สนใจคำพูดของคนเจ้าชู้อย่างท่าน” ข้อความในตอนท้ายของกลอน 袖のぬれもこそすれ ก็ตีความได้ 2 อย่างคือ “กลัวว่าชายแขนเสื้อจะเปียกคลื่น” และ “กลัวว่าชายแขนเสื้อจะเปียกปอนไปด้วยน้ำตา” คำสัมพันธ์ คำว่า 浜 (ชายหาด) สัมพันธ์กับคำว่า 波 (คลื่น) และ ぬれ (เปียก) * ฟุจิวะระ โนะ โทะฌิตะดะ (藤原俊忠) ได้ส่งกลอนมาให้นางกำนัล คิอิ ความว่า “ฉันแอบหลงรักท่านอยู่อยากจะไปหาและพูดคุยกับท่านในคืนนี้” โดยโทะฌิตะดะได้เปรียบตัวเองเป็นคลื่นที่ถูกลมพัดซัดสาดใส่โขดหิน นางกำนัลคิอิจึงแต่งกลอนบทนี้ตอบกลับไปซึ่งเนื้อหากลอนเป็นการกล่าวตัดรอนอีกฝ่ายโดยบรรยายภาพคลื่นบริเวณชายหาดซึ่งสอดรับกับกลอนของอีกฝ่าย
80 ความรัก	โฮะริ กะวะ นางกำนัลรับใช้พระนางทะอิ-เก็มมนอิน 待賢門院堀河	長からむ　心も知らず黒髪の　乱れ て今朝はものをこそ思へ ฉันไม่อาจจะหยั่งรู้ใจของท่านว่าจะรักฉันยืนนานไม่เปลี่ยนแปรได้จริงหรือไม่ จึงได้แต่เฝ้าครุ่นคิดยุ่งเหยิง เหมือนกับผมสีดำที่พันกันยุ่งเหยิงเมื่อเช้านี้ (ตอนรุ่งสางที่ท่านกลับไป)	คำสัมพันธ์ คำว่า 長し (ยาวนาน) ในวรรคแรก และคำว่า 乱れて (ยุ่งเหยิง) ในวรรคที่ 4 ต่างก็สัมพันธ์กับคำว่า 黒髪 (ผมสีดำ) ในวรรคที่ 3 * เนื้อหากลอนเป็นการแต่งกลอนตอบกลับกลอนของฝ่ายชายที่ส่งมาให้หลังจากที่ได้อยู่ร่วมค่ำคืนด้วยกันมา โดยฝ่ายหญิงไม่เชื่อใจว่าฝ่ายชายจะรักตนได้ยืนนาน หลังจากที่ฝ่ายชายกลับไปในตอนเช้าแล้ว ฝ่ายหญิงจึงได้แต่ครุ่นคิดสับสน และได้เปรียบสภาพจิตใจที่สับสนยุ่งเหยิงของตนว่าเหมือน

เลขที่กลอน หมวด	ชื่อกวี	ต้นฉบับกลอน คำแปล	กลวิธีการประพันธ์ที่ใช้ /คำอธิบาย
			กับเส้นผมที่พันกันยุ่งเหยิงในตอนเช้าหลังจากตื่นนอน
88 ความรัก	หัวหน้านางกำนัล รับใช้พระนางโคะกะมนอิน 皇嘉門院別当	難波江の　芦のかりねのひとよゆゑ　みをつくしてや 恋ひわたるべき ฉันจะต้องทนทุกข์อยู่ในห้วงรักเจียนตาย เพียงเพราะช่วงเวลาแค่คืนเดียวสั้น ๆ ที่นอนพักแรม เหมือนกับช่วงสั้น ๆ ปล้องเดียวของต้นอะฌิที่ขึ้นอยู่บริเวณปากอ่าวนะนิวะกระนั้นหรือ	<u>กลุ่มคำขยายนำ</u> ข้อความตอนต้น ของกลอน 難波江の芦の (ต้นอะฌิที่ขึ้นอยู่บริเวณปากอ่าวนะนิวะ) เป็นกลุ่มคำขยายนำของ かりねのひとよ (ปล้องเดียวตรงช่วงโคนต้นที่ตัดเก็บเกี่ยว) <u>คำซ้อนทับพ้องเสียง</u> かりねのひとよ เป็นคำซ้อนทับพ้องเสียงมี 2 ความหมายคือ 刈根の一節 (ปล้องเดียวตรงช่วงโคนต้นที่ตัดเก็บเกี่ยว) ซึ่งจะมีความหมายเกี่ยวโยง กับภาพต้นอะฌิในกลุ่มคำขยายนำ ช่วงต้นของกลอน ส่วนอีกความหมายหนึ่งคือ 仮寝の一夜 (ค่ำคืนเดียวที่นอนพักแรมชั่วคราว) ซึ่งความหมายจะต่อเนื่องกับข้อความครึ่งหลังของกลอนที่กล่าวถึงความรักที่เกิดขึ้นในระหว่างที่พักแรมชั่วคราวนั้น นอกจากนี้คำว่า みをつくし ในวรรคที่ 4 ก็เป็นคำซ้อนทับพ้องเสียงมี 2 ความหมายคือ “ไม้ปักเขตในทะเล” (澪標) ซึ่งความหมายจะสัมพันธ์กับภาพอ่าวนะนิวะในตอนต้นของกลอน และอีกความหมายหนึ่งคือ “พลีชีวิตทุ่มชีวิตให้” (身を尽くし) ซึ่งจะมีความหมายต่อเนื่องกับข้อความวรรคสุดท้ายของกลอนที่กล่าวถึงความรักโดยจะหมายถึง “ตายเพราะรัก” <u>คำสัมพันธ์</u> คำว่า 芦 (ต้นอะฌิ) 刈り根 (โคนต้นที่ตัดเก็บเกี่ยว) 一節 (ปล้องเดียว) 澪標 (ไม้ปักเขตในทะเล) ต่างก็สัมพันธ์กับคำว่า 難波 (อ่าวนะนิวะ) <u>การใช้ชื่อสถานที่โยงถึงสิ่งอื่น</u> อ่าวนะนิวะอยู่ในเมืองเซ็ทท์ซุหรือจังหวัดโอซาก้าในปัจจุบัน เป็นบริเวณที่มีต้นอะฌิขึ้นอยู่เยอะ และในสมัยนั้นบริเวณปากอ่าวนะนิวะจะมีหญิงให้บริการ

เลขที่กลอน หมวด	ชื่อกวี	ต้นฉบับกลอน คำแปล	กลวิธีการประพันธ์ที่ใช้ /คำอธิบาย
			อาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ชื่ออ่าวนะนิวะในที่นี้จึงเป็นการสื่อโยงถึงหญิงให้บริการ กวีสมมติมุมมองเป็นหญิงให้บริการซึ่งเกิดความรักกับแขกที่เดินทางมาใช้บริการซึ่งก็เป็นช่วงเวลาสั้น ๆ เพียงแค่ค่ำคืนเดียว แต่จากนี้ไปฝ่ายหญิงกลับต้องทนทุกข์เจียนตายเนื่องด้วยความรักนั้น
89 ความรัก	โฉะกุฉินะอิฉินโน 式子内親王	玉の緒よ 絶えなば絶えねながらへば 忍ぶることの よわりもぞする ชีวิตของฉัน หากจะต้องขาดสะบั้นลงแล้วก็ขอจงขาดสะบั้นไปเสียเถิด หากอยู่ยืนยาวต่อไป จิตใจฉันคงจะไม่เข้มแข็งพอที่จะอดทน เก็บซ่อนความรักเอาไว้ในใจได้	<u>คำสัมพันธ์</u> คำว่า 絶え (ขาดสะบั้น) ながらへ (อยู่ยืนยาว) よわり (อ่อนแอ) ต่างก็สัมพันธ์กับคำว่า 緒 (เชือก) * กลอนบทนี้แต่งขึ้นในหัวข้อเรื่อง “ความรักที่เก็บซ่อนเอาไว้ในใจ” (忍恋) คำว่า 玉の緒 ในวรรคแรกนั้นเดิมทีหมายถึง “เชือกที่ร้อยแก้วมณีหรือไข่มุก (玉)” แต่ในที่นี้หมายถึง “เชือกที่ร้อยดวงวิญญาณ (魂) ให้ผูกติดอยู่กับร่างกาย” ซึ่งหมายถึง “ชีวิต”
90 ความรัก	นางกำนัลรับใช้พระนางอิมปุมนอิน 殷富門院大輔	見せばやな 雄島のあまの袖だにも ぬれにぞぬれし 色はかはらず อยากให้ท่านเห็นชายแขนเสื้อของฉัน (ที่เปลี่ยนสีไปเพราะน้ำตาที่กลายเป็นสายเลือด) ชายแขนเสื้อของชาวประมงที่เกาะโอะจิมะเปียกแล้วเปียกเล่าอยู่ตลอดเวลา แต่ถึงกระนั้นสีก็ยังไม่เปลี่ยน	<u>กลอนเก่าทำใหม่</u> กลอนบทนี้เป็นการนำกลอนเก่ามาแต่งเพิ่มใหม่ โดยกลอนเดิมคือ กลอนของมินะโมะโตะโนะฉิเงะยุกิ (源重之) ที่ว่า “ชายแขนเสื้อของชาวประมงที่เกาะโอะจิมะในเขตมะท์ซุฉิมะ (ที่เปียกชุ่มน้ำทะเลตลอด) ก็เหมือนกับชายแขนเสื้อของฉันที่ต้องเปียกชุ่มตลอดเพราะน้ำตา” (松島や 雄島の磯に あさりせし あまの袖こそ かくはぬれしか) แต่กลอนบทนี้เหมือนกับเป็นกลอนที่พูดโต้ตอบกลอนของฉิเงะยุกิข้างต้นทำนองว่า “ชายแขนเสื้อของฉิเงะยุกิก็แค่เปียกเหมือนชายแขนเสื้อของชาวประมง แต่ชายแขนเสื้อของฉันไม่ใช่แค่เปียกอย่างเดียว แต่สีก็ยัง

เลขที่กลอนหมวด	ชื่อกวี	ต้นฉบับกลอนคำแปล	กลวิธีการประพันธ์ที่ใช้/คำอธิบาย
			เปลี่ยนไปด้วย เพราะน้ำตาที่กลายเป็นสายเลือด” ซึ่งสำนวนที่กล่าวว่าร้องไห้จนน้ำตากลายเป็นสายเลือดนั้นเป็นสำนวนที่ได้รับอิทธิพลมาจากกลอนจีน การใช้ชื่อสถานที่โยงถึงสิ่งอื่น เกาะโอะจิมะ (雄島) เป็นเกาะๆหนึ่งในเขตอ่าวมะท์ซุฌิมะ จังหวัดมิยะงิ (宮城) เป็นสถานที่ขึ้นชื่อด้านการประมง
92 ความรัก	นิโจอิน โนะ ชะนุกิ 二条院讃岐	わが袖は　潮干に　見えぬ沖の石の　人こそしらね　かわく間もなし ชายแขนเสื้อของฉันที่ไม่เคยมีเวลาแห้ง (เปียกน้ำตาตลอด) ซึ่งไม่มีใครมารู้เห็นนั้น ก็เหมือนกับก้อนหินที่อยู่กลางทะเล (เปียกน้ำทะเลตลอด) ซึ่งแม้น้ำทะเลจะลดลงแล้วก็ยังมองไม่เห็น	กลอนเก่าทำใหม่ กลอนบทนี้นำเอากลอนของอิสุมิฌิกิบุมาแต่งใหม่ กลอนเดิมมีใจความว่า “ชายแขนเสื้อของฉันก็เหมือนกับก้อนหินที่อยู่ใต้น้ำ ไม่มีใครได้พบเห็นว่ามันเปียกชุ่มตลอด ไม่มีเวลาใดเลยที่จะแห้ง” (わが袖は水の下なる　石なれや　人に知られで　かわく間もなし) แต่ในกลอนที่แต่งใหม่นี้เปลี่ยนจาก “หินที่อยู่ใต้น้ำ” (水の下なる石) มาเป็น “หินที่อยู่กลางทะเลซึ่งแม้น้ำทะเลจะลดลงแล้วก็ยังมองไม่เห็น” (潮干に見えぬ沖の石) กลุ่มคำขยายนำ ข้อความในวรรค ที่ 2 และ 3 (潮干に見えぬ沖の石の) ที่กล่าวถึงหินกลางทะเลหลังน้ำลดนั้น เป็นกลุ่มคำขยายนำของข้อความในวรรคที่ 4 และ 5 (人こそ知らね　かわく間もなし ไม่มี ใครรู้เห็นว่ามันไม่เคยมีเวลาแห้ง) โดยเป็นการขยายภาพพจน์เปรียบชายแขนเสื้อที่เปียกน้ำตาตลอดซึ่งไม่มีใครมารู้เห็น กับหินที่อยู่กลางทะเลซึ่งเปียกน้ำทะเลตลอดและไม่มีใครมองเห็นได้แม้น้ำทะเลจะลดลงแล้วเพราะว่าอยู่กลางทะเล

จากผลการศึกษาข้างต้นสามารถสรุปกลวิธีการประพันธ์ที่พบในกลอน 20 บทข้างต้นโดยแยกตามประเภทกลวิธีการประพันธ์ได้ดังนี้

กลวิธีการประพันธ์	เลขที่กลอน/ หมวด
คำซ้อนทับพ้องเสียง	9/ ฤดูใบไม้ผลิ 19/ ความรัก 58/ ความรัก 60/ เบ็ดเตล็ด 62/ เบ็ดเตล็ด 67/ เบ็ดเตล็ด 72/ ความรัก 88/ ความรัก
คำสัมพันธ์	19/ ความรัก 57/ เบ็ดเตล็ด 60/ เบ็ดเตล็ด 72/ ความรัก 80/ ความรัก 88/ ความรัก 89/ ความรัก
การใช้ชื่อสถานที่โยงถึงสิ่งอื่น	19/ ความรัก 58/ ความรัก 60/ เบ็ดเตล็ด 61/ฤดูใบไม้ผลิ 62/ เบ็ดเตล็ด 88/ ความรัก 90/ ความรัก
กลุ่มคำขยายนำ	19/ ความรัก 58/ ความรัก 88/ ความรัก 92/ ความรัก
การสลับตำแหน่ง	9/ ฤดูใบไม้ผลิ 60/ เบ็ดเตล็ด
กลอนเก่าทำใหม่	90/ ความรัก 92/ ความรัก
ไม่พบกลวิธีการประพันธ์	38/ ความรัก 53/ ความรัก 54/ ความรัก 56/ ความรัก 59/ ความรัก 65/ ความรัก

จากตารางสรุปข้างต้นจะเห็นได้ว่ากลวิธีการประพันธ์ที่พบในกลอนของกวีหญิงใน *เฮียะกุนินอิฌณ* ได้แก่ การใช้คำซ้อนทับพ้องเสียง 8 บท คำสัมพันธ์ 7 บท การใช้ชื่อสถานที่โยงถึงสิ่งอื่น 7 บท กลุ่มคำขยายนำ 4 บท การสลับตำแหน่ง 2 บท และกลอนเก่าทำใหม่ 2 บท ตามลำดับ โดยจะพบว่ากลวิธีการประพันธ์ที่พบมากที่สุด 3 ลำดับแรกคือ การใช้คำซ้อนทับพ้องเสียง คำสัมพันธ์ และการใช้ชื่อสถานที่โยงถึงสิ่งอื่นนั้น ล้วนแล้วแต่เป็นกลวิธีการใช้คำเพื่อสื่อโยงความหมายหลายทางทั้งสิ้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสามารถและไหวพริบในการใช้คำของกวีหญิงเหล่านั้นได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตามจะพบว่ามีกลอนอยู่หลายบทที่ไม่พบการใช้กลวิธีการประพันธ์ ได้แก่ กลอนบทที่ 38 53 54 56 59 และ 65 จึงเป็นประเด็นที่น่าขบคิดต่อไปว่าบทกลอนเหล่านี้มีความดีเด่นอย่างไรจึงได้รับการคัดเลือกจากเทะอิกะให้อยู่ใน *เฮียะกุนินอิฌณ*

เมื่อวิเคราะห์ดูบทกลอนทั้ง 6 บทข้างต้นจะพบว่ากลอนทั้ง 6 บทนั้นล้วนแล้วแต่เป็นกลอนหมวดความรักที่มีเนื้อหาลึกซึ้งกินใจทั้งสิ้น เช่น กลอนบทที่ 38 ที่กวีกล่าวว่ารู้สึกเสียดายชีวิตของชายคนรักที่เคยให้คำสัตย์สาบานรักไว้นั้น สะท้อนให้เห็นถึงความรักและเยื่อใยของกวีที่มีต่อชายคนรักแม้ว่าตนเองจะเป็นฝ่ายถูกทิ้งก็ตาม ซึ่งทำให้ผู้อ่านรู้สึกประทับใจในความรักอันลึกซึ้งของกวี กลอนบทที่ 53 เป็นกลอนที่มีชื่อเสียงของมิชิท์ซุนะ โนะ ฮะฮะ (道綱の母 みちつなはは) ผู้แต่งวรรณกรรมเรื่อง *คะเงะโรนิกกิ* (蜻蛉日記 かげろうにっき) ซึ่งเป็นวรรณกรรมที่เขียนโดยสตรีชิ้นแรกของญี่ปุ่น กวีได้ตัดพ้อสามีโดยกล่าวถึงช่วงเวลายามค่ำคืนที่ต้องนอนคนเดียวเฝ้ารอคอยสามีจนถึงเช้าว่าเวลามันช่างยาวนานนักซึ่งสะท้อนความทุกข์ใจของกวีเป็นอย่างดี กลอนบทที่ 54 กวีแสดงความปรารถนาอยากมีชีวิตอยู่ถึงแค่วันนี้ที่สามีให้คำมั่นสัญญารักเท่านั้นเนื่องจากในอนาคตสามีคงไปมีผู้หญิงคนอื่นอีกและตนเองคงจะต้องเจ็บช้ำ กลอนบทนี้ได้รับคำวิจารณ์ว่า “บรรยายอารมณ์ความรู้สึกของผู้หญิงสมัยเฮอัน

ที่ต้องเป็นฝ่ายทนทุกข์เฝ้ารอคอยชายคนรักได้อย่างดีเยี่ยม” (โยะฌิกะอิ นะโอะโตะ, 2010, น.100) กลอนบทที่ 56 เป็นบทกลอนของอิสุมิฌิกิบุ（和泉式部）กวีที่มีชื่อเสียงและมีเรื่องเล่าขานเกี่ยวกับความรักของกวีกับผู้ชายหลายคน ในกลอนบทดังกล่าว กวีแสดงความปรารถนาอยากเจอชายคนรักอีกสักครั้งก่อนที่ตนเองจะตายเพื่อเป็นความทรงจำติดไปยังภพหน้า กลอนบทที่ 59 กวีเฝ้ารอคอยชายคนรักจนดึกดื่นจนมองเห็นพระจันทร์จมภูเขาทางทิศตะวันตกซึ่งแสดงว่ากวีได้รอคอยอยู่นานจนฟ้าสาง กลอนบทนี้มีผู้วิเคราะห์ไว้ว่า “กวีคาดหวังว่าชายคนรักจะมาหาตนแต่กลับต้องผิดหวัง กลอนบทนี้แฝงไว้ด้วยอารมณ์ผิดหวังคับแค้นใจของกวีที่มีต่อชายคนรักอย่างลุ่มลึก” (ซุสุกิ ฮิเดะโอะ, ยะมะงุชิ ฌินอิชิ, โยะดะ ยะซุฌิ, 2010, น.75) กลอนบทที่ 65 กวีกล่าวแสดงความเจ็บช้ำคับแค้นใจต่อชายคนรักซึ่งมีท่าทีเย็นชา กวีจึงได้แต่ครำ่ครวญในโชคชะตาอันน่าคับแค้นใจของตน โดยบรรยายถึงชายแขนเสื้อที่ต้องเปียกชุ่มน้ำตาตลอดเวลาจนไม่มีเวลาจะตากให้แห้ง เป็นการสื่อถึงความเจ็บช้ำใจอย่างยิ่งยวดของกวี จะเห็นได้ว่าบทกลอนเหล่านี้แม้จะไม่ได้มีการใช้กลวิธีการประพันธ์ใด ๆ เป็นพิเศษ แต่กลับแสดงอารมณ์ความรู้สึกของกวีที่มีต่อชายคนรักได้อย่างลึกซึ้ง จึงวิเคราะห์ได้ว่าการถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกที่มีต่อชายคนรักออกมาในบทกลอนได้อย่างลึกซึ้งกินใจของกวีหญิงเหล่านี้เองที่น่าจะทำให้เทะอิกะเกิดความรู้สึกประทับใจและคัดเลือกบทกลอนเหล่านั้นไว้ใน *เฮียะกุนินอิฌุ*

เมื่อลองเปรียบเทียบกับกลอนของกวีชายแล้วจะพบว่า กลอนของกวีหญิงจำนวนทั้งสิ้น 20 บท มีกลอนหมวดความรักอยู่ถึง 14 บท ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 70 ในขณะที่กลอนของกวีชายจำนวนทั้งสิ้น 59 บท (ในที่นี้แยกกลอนที่แต่งโดยพระและกลอนพระราชนิพนธ์ต่างหาก) มีกลอนหมวดความรักอยู่เพียง 23 บท ซึ่งคิดเป็นเพียงร้อยละ 39.6 นอกจากนี้ ตามที่ผู้วิจัยได้ศึกษากลอนของกวีที่เป็นพระใน *เฮียะกุนินอิฌุ* จำนวน 13 บท พบว่ามีกลอนหมวดความรัก 4 บท ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 30.8 และในส่วนของกลอนพระราชนิพนธ์ 8 บท พบว่ามีกลอนหมวดความรักอยู่เพียง 2 บท ซึ่งคิดเป็นเพียงร้อยละ 25 เท่านั้น จะเห็นได้ว่าปริมาณสัดส่วนกลอนหมวดความรักของกลุ่มกวีหญิงมีมากกว่ากวีกลุ่มอื่นอย่างเห็นได้ชัด แสดงให้เห็นถึงความโดดเด่นในการแต่งกลอนรักของกลุ่มกวีหญิง

หากวิเคราะห์ดูเนื้อหากลอนรักของกวีหญิงเหล่านี้จะเห็นได้ว่าต่างก็แสดงอารมณ์เงียบเหงาเปล่าเปลี่ยวของกวีที่ต้องเฝ้ารอคอยคนรักให้มาหา บ้างก็แสดงความทุกข์ของกวีที่ต้องเจ็บช้ำเพราะความรัก ซึ่งสะท้อนให้เห็นความทุกข์ของผู้หญิงสมัยนั้นที่ต้องตกอยู่ภายใต้สภาพสังคมที่ผู้ชายมีภรรยาได้หลายคน ผู้หญิงต้องเป็นฝ่ายเฝ้ารอให้สามีมาหา สามีมักไปค้างบ้านภรรยาคนใหม่เป็นเวลาหลายคืนติดกันและละเลยภรรยาเก่า ทำให้ภรรยาเก่าต้องเจ็บช้ำน้ำใจ กลอนของกวีหญิงส่วนใหญ่ที่พบจึงมักเป็นกลอนรักที่มีเนื้อหาตัดพ้อฝ่ายชายที่ปล่อยให้ตนต้องเฝ้ารอคอยเก้อและแสดงอารมณ์เงียบเหงาเปล่าเปลี่ยวของกวี บ้างก็แสดงอารมณ์แค้นเคืองต่อฝ่ายชายแต่ก็แฝงไว้ด้วยความห่วงหาอาลัยอาวรณ์ กลอนรักที่แฝงด้วยอารมณ์ความรู้สึกอันลึกซึ้งของกวีนี้เองที่ทำให้บทกลอนมีความงดงาม การถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกผ่านบทกลอนได้อย่างดีเยี่ยมแสดงให้เห็นถึงความสามารถของกวีในการประพันธ์กลอน นอกเหนือไปจากความสามารถในการใช้กลวิธีการประพันธ์ต่าง ๆ

เมื่อหยิบยกกลอนของเทะอิกะเองใน *เฮียะกุนินอิฌุ* มาวิเคราะห์ดูจะพบว่าเป็นกลอนในหมวดความรักและมีการใช้กลวิธีการประพันธ์หลายชนิดที่เป็นการใช้คำเพื่อสื่อโยงความหมายหลายทางด้วย

来（こ）ぬ人を　まつほの浦（うら）の　夕（ゆふ）なぎに
焼（や）くや藻塩（もしほ）の　身（み）もこがれつつ

เฝ้ารอคอยคนรักที่ไม่มาหาสักที ตัวฉันจิตใจร้อนรุ่มเพราะความรักเหมือนกับเกลือโมะฌิโอะซึ่งทำมาจากพืชทะเล ที่ถูกนำไปเผาลนไฟในยามเย็นของอ่าวมะท์ซุโฮะ

กลอนบทนี้เทะอิกะจินตนาการถึงจิตใจอันร้อนรุ่มของหญิงสาวที่เฝ้ารอคอยคนรักที่ไม่ยอมมาหาเสียที เป็นการนำกลอนเก่ามาแต่งใหม่โดยกลอนเดิมก็คือกลอนบทที่ 940 ในหนังสือรวมกลอน*มันโยฌู* (万葉集) ซึ่งเป็น กลอนประเภทกลอนยาว (長歌) เนื้อหากล่าวถึง เกลือโมะฌิโอะ (藻塩) ที่ทำมาจากพืชทะเลที่เอาไปเผารนไฟ ในยามเช้าของอ่าวมะท์ซุโฮะในเกาะอะวะจิ (淡路島) ส่วนกลอนที่แต่งใหม่นี้เปลี่ยนจากภาพยามเช้ามาเป็นยามเย็น โดยยกมาเปรียบกับจิตใจที่ร้อนรุ่มกระวนกระวายของหญิงที่เฝ้ารอคอยคนรัก ภาพควันไฟจากการเผาพืชทะเล เพื่อทำเกลือเป็นสัญลักษณ์แสดงถึงจิตใจที่ร้อนรุ่มดั่งไฟลน ของหญิงสาวที่รอคอยคนรัก ซึ่งสุดท้ายการรอคอยก็สูญเปล่าเนื่องจากคนรักไม่มาหา เปรียบเหมือนกับควันไฟที่ลอยหายไปบนท้องฟ้า กลอนบทนี้ใช้กลวิธีการประพันธ์หลายชนิดคือ ข้อความวรรคที่ 2 ถึงวรรคที่ 4 まつほの浦の 夕なぎに 焼くや藻塩の ซึ่งกล่าวถึงภาพพืชทะเลที่ถูกเผาเพื่อทำเกลือในยามเย็นของอ่าวมะท์ซุโฮะนั้นเป็นกลุ่มคำขยายนำของคำว่า こがれつつ ในวรรคสุดท้าย โดยในวรรคที่ 2 นั้นคำว่า まつ เป็นการใช้คำซ้อนทับพ้องเสียงคือ ถ้าอ่านต่อเนื่องกับวรรคแรกเป็น 来ぬ人をまつ จะมีความหมายว่า “รอคอย” คือ รอคอยคนรักที่ไม่มาหาเสียที แต่ถ้าอ่านต่อไปด้านหลังคือ まつほの浦 จะเป็นชื่ออ่าวมะท์ซุโฮะซึ่งเป็นอ่าวที่อยู่ทางตอนเหนือสุดของเกาะอะวะจิ ซึ่งชื่อของอ่าวมะท์ซุโฮะนี้ก็จะโยงให้ผู้อ่านนึกถึงภาพการเผาพืชทะเลเพื่อทำเกลือซึ่งเป็นภาพที่พบเห็นได้บ่อยในแถบนั้น นอกจากนี้คำว่า 焼く (เผา) และ 藻塩 (เกลือโมะฌิโอะ) ยังเป็นคำสัมพันธ์กับคำว่า こがれ (ไหม้) ในวรรคสุดท้ายด้วย

จะเห็นได้ว่ากลอนของตัวเองหนึ่งบทที่เทะอิกะคัดเลือกใส่ไว้ใน *เฮียะกุนินอิฌฌุ* ก็เป็นกลอนที่มีการใช้คำซ้อนทับพ้องเสียง การใช้ชื่อสถานที่โยงถึงสิ่งอื่นและคำสัมพันธ์ จึงเป็นไปได้ว่าเทะอิกะน่าจะชื่นชอบการใช้กลวิธีการประพันธ์ที่ใช้คำเพื่อสื่อโยงความหมายหลายทางเหล่านี้ ตอนที่เทะอิกะคัดเลือกบทกลอนของตัวเองจึงคัดเลือกเอาบทกลอนที่มีการใช้กลวิธีการประพันธ์เหล่านี้มา อีกทั้งกลอนของตัวเองที่เทะอิกะคัดเลือกมานี้ก็เป็นกลอนหมวดความรักที่มีความหมายลึกซึ้ง จึงเป็นไปได้ว่าเทะอิกะน่าจะชื่นชอบกลอนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรักที่สื่ออารมณ์ความรู้สึกอันลึกซึ้งด้วย จึงได้คัดเลือกเอากลอนหมวดความรักนี้มาแทนที่จะเป็นหมวดอื่น รสนิยมของเทะอิกะเช่นนี้เองที่น่าจะเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้บทกลอนของกวีหญิงใน *เฮียะกุนินอิฌฌุ* ที่เทะอิกะคัดเลือกมามักเป็นกลอนที่แสดงให้เห็นความสามารถของกวีในการใช้กลวิธีการประพันธ์ในการใช้คำเพื่อสื่อโยงความหมายหลายทางหรือไม่ก็เป็นกลอนรักที่สื่ออารมณ์ความรู้สึกของกวีออกมาได้อย่างลึกซึ้งงดงามแม้ว่าจะไม่ต้องใช้กลวิธีการประพันธ์ใด ๆ เลยก็ตาม ความงามที่แฝงด้วยอารมณ์ความรู้สึกอันลึกซึ้งนี้ยังตรงกับค่านิยมความงามแบบอุฌิน (有心) อันเป็นลักษณะแนวทางกลอนของเทะอิกะซึ่งจะปรากฏให้เห็นเด่นชัดในผลงานชิ้นอื่นของเทะอิกะต่อไปหลังจากนี้ด้วย

7. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากทั้งหมดนี้จะเห็นได้ว่า กลวิธีการประพันธ์ที่พบบ่อยที่สุดในกลอนของกวีหญิงใน *เฮียะกุนินอิฌฌุ* ได้แก่ การใช้ชื่อสถานที่โยงถึงสิ่งอื่น การใช้คำซ้อนทับพ้องเสียงและคำสัมพันธ์ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นกลวิธีการใช้คำเพื่อสื่อโยงความหมายหลายทาง นอกจากนี้ กลอนหลายบทในหมวดความรักแม้ว่าจะไม่มีการใช้กลวิธีการประพันธ์ใด ๆ เป็นพิเศษ แต่กลับถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกของหญิงที่เฝ้ารอคอยคนรักและความทุกข์ความ

ผิดหวังในความรักได้อย่างลึกซึ้งงดงามน่าประทับใจ ไหวพริบในการใช้คำรวมทั้งความสามารถในการถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกของกวีหญิงเหล่านี้เองที่น่าจะทำให้บทกลอนได้รับการยอมรับและถูกคัดเลือกจากเทะอิกะให้อยู่ใน *เฮียะกุนินอิฌณุ* ความงามที่แฝงด้วยอารมณ์ความรู้สึกอันลึกซึ้งที่มักพบในกลอนของกวีหญิงเหล่านี้ยังสะท้อนค่านิยมความงามแบบอุฌินหรือความงามที่แฝงด้วยอารมณ์ความรู้สึกอันลึกซึ้งกินใจอันเป็นลักษณะแนวทางกลอนของเทะอิกะ

บทความวิจัยนี้เป็นการศึกษาบทกลอน *เฮียะกุนินอิฌณุ* โดยมุ่งวิเคราะห์เกี่ยวกับแนวทางการคัดเลือกบทกลอน รวมทั้งลักษณะเด่นของกลอนที่แต่งโดยกลุ่มกวีหญิงเท่านั้น หากเป็นกลอนที่แต่งโดยกวีกลุ่มอื่นเช่น กลอนที่แต่งโดยพระหรือกลอนพระราชนิพนธ์ เป็นต้นนั้น อาจมีแนวทางการคัดเลือกกลอนรวมทั้งลักษณะเด่นของกลอนที่แตกต่างออกไป จึงเป็นประเด็นที่น่าหยิบยกมาศึกษาเปรียบเทียบและวิเคราะห์ต่อยอดต่อไป

เอกสารอ้างอิง (References)

[1] อรรถยา สุวรรณระดา. (2554). ประวัติวรรณคดีญี่ปุ่น. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

[2] _____(2555). เรียนรู้ 100 บทกวีญี่ปุ่นโบราณ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

[3] 秋山虔・三好行雄 (2008).『新日本文学史』文英堂.

[4] 有吉保 (2002).『百人一首』講談社.

[5] 糸井通浩 (1998).『小倉百人一首を学ぶ人のために』世界思想社.

[6] 金子武雄 (1978) .『称詞・枕詞・序詞の研究』公論社.

[7] 島津忠夫 (1999).『新版百人一首』角川書店.

[8] 島津忠夫 (2007).「「百人秀歌」が先か、「百人一首」が先か」」『国文学解釈と教材の研究 [9]百人一首のなぞ』第52巻16号. 学燈社.

[10] 鈴木健一 (2007).『古典詩歌入門』岩波書店.

[11] 鈴木日出男・山口慎一・依田泰 (2010).『原色小倉百人一首』文英堂.

[12] 武井美子・田中敦子 (2001).『教科書にでてくる日本の古典詩歌―和歌・俳句・川柳』東京美術.

[13] 田辺聖子 (1991).『田辺聖子の小倉百人一首』角川書店.

[14] 錦仁・鬼頭尚義 (2007).「伝説の中の歌人」」『国文学解釈と教材の研究百人一首のなぞ』第52巻16号. 学燈社.

[15] 吉海直人 (2010).『一冊でわかる百人一首』成美堂出版.

[16] 渡部泰明 (2007).「表言論 ー掛詞・縁語をどう考えるか」『国文学解釈と教材の研究百人一首のなぞ』第52巻16号. 学燈社.

หน่วยงานผู้แต่ง: คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Affiliation: Faculty of Arts, Chulalongkorn University
corresponding e-mail: attaya_s@hotmail.com